

www.rouzGar.com

برآمدن فاشیسم از خاکستر سرمایه‌داری گفت‌وگویی امید‌منتظری از روزنامه‌ی خبر با رضا اسپیلی به بهانه‌ی چاپ کتاب *نبرد با فاشیسم در آلمان و...**

«من فکر می‌کنم یکی از وظایف مترجم این است که برای جامعه‌ی بی که به زبان آن ترجمه می‌کند، اگر جای ایده و نظری خالی است - هم‌زمان که در جهت علایق‌اش قرار دارد؛ مثلاً ادبیات یا علوم سیاسی - آن را ترجمه کند و در اختیار جامعه‌اش قرار دهد. گاهی ممکن است حتی به آن ایده اعتقادی نداشته باشد. انگلیسی‌زبانان کلمه‌ی دارند برای چاپ که خیلی از «چاپ» در زبان ما گویاتر و رساتر است: **publish** که هم‌خانواده‌ی **public** است و به معنای عمومی کردن، در اختیار عموم افراد قرار دادن است.

کار دیگر من **هنر و انقلاب** از تروتسکی نیز در حوزه‌ی نقد ادبی است که برای منتقدان ادبی، خواندن‌اش لازم است. برای مثال هرچند که من در یادداشتی که بر این کتاب نوشتم با سانسور قاطع و نظام‌مند، حتی با توجیه تثبیت یک انقلاب سوسیالیستی مخالف خود را نشان دادم - چراکه تمام حکومت‌های توتالیتار با همین توجیه دست به سانسور می‌زنند - اما به عقیده‌ی من، نظریات تروتسکی در زمینه‌ی نقد ادبی نظریاتی است که باید جامعه‌ی ادبی ما از آن آگاه باشد.»

این‌ها را رضا اسپیلی، مترجم کتاب *نبرد با فاشیسم در آلمان و مبارزه‌های مدنی با فاشیسم در ایالات متحد* در مصاحبه با روزنامه‌ی خبر می‌گوید. و این آغازی است بر سرگذشت یهودی سرگردان انقلاب، لیبو داویدویچ برنشتین که بعدها با نام مستعار گذرنامه‌ی جعلی‌اش لئو تروتسکی شناخته شد. همان کسی که به قول اسلاوی ژیتزک با تز انقلاب مداوم، نه در سوسیالیسم واقعاً موجود پیش از ۱۹۹۰ و نه در سرمایه‌داری پس از ۱۹۹۰ جایی برای‌اش نیست. و دقیقاً از همین موضع است که به صورت دائمی، خوانش آثار و میراث او به عقب می‌افتد؛ چه از جای‌گاه

اندیشه‌ی سیاسی و چه نزد نظرورزان چپ در ایران. بدین معنا می‌بایست ترجمه و بازشناسی تروتسکی را به فال نیک گرفت.

کتاب **نبرد با فاشیسم در آلمان و...** را می‌توان از آثار کلاسیک در بررسی پدیده‌ی فاشیسم به شمار آورد. البته این نکته را باید در نظر داشت که تروتسکی نیز همانند هم‌قطار خود لنین، نظریات فلسفی - سیاسی‌اش به شدت بر پایه‌ی وضعیت عینی و در بند شرایط زمانه است. اگرچه این موضوع از ارزش و عمق نوشته‌های وی نمی‌کاهد اما به‌رروی خصلتی برجسته در آثار وی و متفکرانی است که با حضور مستقیم، دست به عمل می‌زنند.

این وجه نیز یکی از مشخصه‌های کتاب **نبرد با فاشیسم...** است که البته در ابتدای هر فصل با مقدمه‌یی از مترجم در باب شرایط آن روز آلمان همراه می‌شود. مجموعه مقالات کتاب و حدود زمانی نگارش آن‌ها که به پیش از آغاز جنگ جهانی و قدرت گرفتن تمام‌عیار نازی‌ها بازمی‌گردد، نشان از نکته‌بینی و بصیرتی دارد که تروتسکی یک‌بار دیگر در ۱۹۰۳ و در جزوه‌ی «وظایف سیاسی ما» از خود نشان داده بود.

در آن‌جا هم تروتسکی با نقد برداشت لنین از مفهوم حزب پیش‌بینی کرد با این ایده، حزب جای‌گزین پرولتاریا، کمیته‌ی مرکزی جای‌گزین حزب و سرآخر نیز یک دیکتاتور جای‌گزین کمیته‌ی مرکزی خواهد شد. درباره‌ی اهمیت کتاب، رضا اسپیلی می‌گوید: «در بررسی تحلیل‌های تروتسکی علاوه بر این‌که شخص تروتسکی در زمره‌ی تئوریسین‌های بزرگ مارکسیست است، باید این نکته را هم مد نظر داشت که انقلابی کارآزموده و بزرگی هم هست. این کار خاص پیش از دست‌یابی نازیسم به قدرت نگاشته شده و تا حد زیادی زنه‌ارهایی که به احزاب سوسیال‌دمکرات و کمونیست آن زمان می‌دهد به وقوع پیوسته. یعنی به نوعی دست ناسیونال‌سوسیالیسم را خوانده بود، چراکه به عنوان یک انقلابی خود در انقلابی بزرگ حضور داشته است.

از طرف دیگر نگرانی احترام‌برانگیزی که تروتسکی در ادامه‌ی تر انقلاب مداوم دارد جالب توجه است - یعنی اعتقاد دارد حالا که در روسیه انقلاب کردیم برای دامن‌گسترش‌انداز باید از آلمان به عنوان یک کشور پیشرفته‌ی صنعتی آغاز کنیم و انقلاب را در سراسر اروپا گسترش دهیم و می‌بیند این اتفاق نمی‌افتد و دیگر بار فرصت از دست می‌رود. در واقع این کتاب جد و جهد عملی و نظری تروتسکی است برای این‌که این فرصت از دست نرود و احزاب چپ مقهور فاشیسم نشوند. ضمن این‌که این اثر به نوعی آسیب‌شناسی تشکل نیز هست، چراکه آن‌ها در یک کشور بزرگ و پرجمعیت توانستند انقلابی پیروز را از سر بگذرانند.»

تروتسکی معتقد است رهبری وقت حزب کمونیست آلمان همان نگرشی را بازتولید می‌کند که تحلیل حزب کمونیست ایتالیا از قدرت گرفتن فاشیسم در دهه‌ی بیست میلادی در آن کشور بود. تحلیلی که نتوانست خطر فاشیسم در آن کشور را تشخیص دهد. دیدگاهی که معتقد بود فاشیسم فقط «واکنش سرمایه‌داری» است. در حالی که او معتقد است آنان «چشمان‌شان را بر ویژگی‌های اندام‌وار فاشیسم به مثابه جنبشی توده‌یی برخاسته از زوال سرمایه‌داری بسته‌اند.» جدا از تحلیل درخشان سیاسی تروتسکی و تیزبینی‌اش، اگرچه نقد و بررسی او از پدیده‌ی فاشیسم نتوانسته به طرز همه‌جانبه‌یی بنیادهای نظری آن را در بر گیرد اما پیش‌درآمدی بر مطالعه‌ی این پدیده‌ی هولناک بود که به فاصله‌ی کم‌تر از چند سال بعد، تمام جهان را در بهت فروبرد. او در تحلیل فاشیسم به رابطه‌ی

دیالکتیکی بورژوازی، خرده‌بورژوازی و پرولتاریا بسنده می‌کند و رابطه‌ی ارگانیک بورژوازی و خرده‌بورژوازی را در شکل‌گیری ساختار بورکراتیک فاشیسم به رخ می‌کشد. در این میان وظیفه‌ی اصلی کنش و مقاومت را بر عهده‌ی احزاب سوسیال‌دمکرات و کمونیست‌ها و پرولتاریا می‌داند. تروتسکی آشتی‌ناپذیری با خط‌مشی جبهه‌ی متحد در برابر فاشیسم را به توهم‌های انقلابی نسبت می‌دهد و آن را به سخره می‌گیرد.

شاید بتوان این اثر را در تقابل با کتاب تلخ و غیرقابل دفاع وی، در دفاع از تروریسم قرار داد و بار دیگر لئون تروتسکی انقلاب مداوم - همان کسی که لوکاچ در تعبیری هگلی و به گونه‌ی کنایه‌آمیز وی را هولدرلین انقلاب اکبر معرفی کرد - بازشناخت. البته نقد لوکاچ را شاید بتوان این‌گونه پاسخ داد که از قضا با کتاب در دفاع از تروریسم، تروتسکی منزه‌طلبی در عمل را نفی کرد. اما ایده‌ی انقلاب مداوم پی‌ریزی طرحی بود در برابر برپاکردن سوسیالیسم در یک کشور، نه رها کردن ترمیدور ناپلئونی.

به نظر می‌رسد تنها زنجیره‌ی غیرمنسجم کتاب، افزودن دو مقاله از ملیک مایا و جری فولی است که یک‌دستی کتاب را منقطع کرده است. هرچند هر دو مقاله در ارتباط کلی با موضوع کتاب قرار دارند اما منطق روایت کتاب را از هم گسسته‌اند. البته اگر تأکید نویسنده بر خطر هم‌چنان موجود فاشیسم به مثابه پدیده‌ی بازگشت‌پذیر را در نظر بگیریم، می‌توان با چینش کلی اثر و دو مقاله‌ی مایا و فولی در کتاب **نبرد با فاشیسم در آلمان و مبارزه‌های مدنی با فاشیسم در ایالات متحد** تا حدودی کنار آمد. تأکیدی که رضا اسپیلی با ترجمه‌ی فاشیسم و بنگاه‌های کلان اقتصادی از دانیل گرن بر آن دست گذاشته است.

پی‌نوشت

* مشخصات کتاب عبارت است از:

لئون تروتسکی، ملیک مایا و جری فولی؛ **نبرد با فاشیسم در آلمان و مبارزه‌های مدنی با نژادپرستی و فاشیسم در ایالات متحد**؛ نشر دیگر؛ تهران؛ ۱۳۸۶؛ چاپ اول؛ ۱۹۴ صفحه؛ ۳۲۰۰ تومان